

МЕХАНІЗМ МОДЕЛЮВАННЯ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Е. О. КУДІНОВ

(Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського)

Анотація. *Визначено складові механізму і параметри, що дозволяють здійснювати моделювання управління витратами торговельного підприємства, обґрунтовано загальний механізм управління витратами, який дозволяє знайти точку рівноваги між прибутком і трансакційними витратами підприємства сфери торгівлі.*

Ключові слова: *механізм, складові, управління, витрати, трансакційний облік, контроль, аналіз, трансакційні витрати.*

Визначення проблемних аспектів управління витратами сучасних підприємств є важливим аспектом як його здійснення, так і знаходження правильного розв'язання такої проблеми. Зазвичай, підприємства намагаються скорочувати витрати, але слід розуміти, що не всі витрати необхідно скорочувати задля досягнення бажаного результату роботи суб'єкта господарювання, і це поки що є управлінською проблемою (тобто сам факт цього розуміння). Крім того, не вирішеним є питання формування механізму управління витратами торговельного підприємства і здійснення його моделювання як системи. Щоб виконати це завдання, необхідно використати системний аналіз.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що різні аспекти створення ефективного механізму управління витратами підприємств хвилювали вчених уже давно. На розходження між бажаним і дійсним, що і є сутністю визначення терміна «проблема» звертали увагу ще в середині 70–80 рр. ХХ ст. Де й був покладений початок системних досліджень і досліджень систем. Саме тоді почали звертати увагу на наявність людського чинника, який не є машиною, і певні рішення іноді не можна виправдати ані логікою, ані математичними обчисленнями. Тобто мова вже йшла про інституціональні чинники, які стали більш глибоко вивчати пізніше такі вчені,

як Р Коуз, О. Вільямсон [1] та ін. Питанням же розвитку споживчого ринку, його секторів приділяється увага і в працях вітчизняних економістів, у тому числі і з погляду використання інституціонального підходу [2–6]. Але необхідно дослідити питання щодо формування механізму моделювання управління витратами торговельного підприємства.

Метою дослідження є обґрунтування визначення складових механізму управління витратами торговельного підприємства і здійснення його моделювання.

Важливими елементами механізму управління витратами торговельного підприємства, як і будь-якого іншого, є накопичення інформації, упевненість у її достовірності, наявність аналітичного забезпечення роботи з цією інформацією для формування управлінських рішень. Щоб одержати в системі управління підприємством зазначене вище, потрібні спеціалісти, які добре володіють знаннями щодо сучасного пояснення процесів роботи і взаємодії між підприємствами, яка найбільш релевантно пояснюється через інституціональну економічну теорію. За словами К. Маркса, «найгірший архітектор від найкращої бджоли із самого початку відрізняється тим, що, перш ніж будувати гніздо з воску, він уже побудував її у своїй голові» [9, с. 189]. Розбіжність між бажаним і дійсним буде становити проблему. Дослідження показали, що під час вивчення

будь-якої проблеми виникають такі труднощі, як неясність розуміння проблем; труднощі постановки проблем на досить віддалену перспективу; утрудненість класифікації проблем, а звідси й неправильний вибір засобу їх розв'язання; перекручена оцінка проблем, коли близькі, але дрібні проблеми відволікають увагу від великих, але віддалених; неправильна оцінка значимості проблем під впливом вузькофахової точки зору; змішання цілей, яких прагнуть досягти, із засобами їх досягнення й ін.

Щодо роботи сучасних торговельних підприємств, необхідності урахування інституціональних чинників для забезпечення і обґрунтування теперішнього та майбутнього цього підприємства звертали увагу такі вітчизняні економісти: Н. Ю. Возіянова [4], О. В. Шепеленко [5], Ю. Ю. Юрченко [6], дослідження яких є досить інноваційними. Наприклад, Ю. Ю. Юрченко обґрунтувала бачення використання інституціонального підходу для розвитку торгівлі і її оптової ланки, при цьому виділяла як методи картування і форсай, які дозволяють зменшити витрати при збільшенні ймовірності виконання домовленостей [6, с. 240–267]. О. В. Шепеленко обґрунтувала

використання теоретико-ігрового підходу для виконання завдань управління трансакційними витратами, запропонував, використанні моделей нечіткої логіки та моделі і спосіб прогнозування трансакційних витрат на основі тренда і коливань [5, с. 270–328].

Причому Н. Ю. Возіянова пропонувала використовувати концепцію монетизації вигод і витрат наряду з використанням традиційних засобів оцінки вигод, які ґрунтуються на маркетинговому підході [4, с. 29–31].

На наш погляд, необхідно доповнити дослідження і поставити завдання моделювання, що дозволить знайти точку рівноваги між прибутком і трансакційними витратами підприємства сфери торгівлі.

По-перше, для накопичення інформації ми пропонуємо вести трансакційний облік (облік трансакційних витрат). По-друге, сформувати контрольний-аналітичний блок, який, з одного боку, забезпечує менеджерів достовірною інформацією, а з іншого – забезпечує інструментами (традиційними й інноваційними) і знаннями щодо інституціональних засад сучасної економіки і розвитку та функціонування підприємств. Параметри моделі у систематизованому вигляді представимо у табл. 1.

Таблиця 1

Параметри моделювання показників для управління витратами торговельного підприємства

Показник	Модель показника	Складові моделі
Ввідні показники	$TV_i (i = \overline{1,8})$ як трансакційні витрати компанії, $Z_i (i = \overline{1,8})$ – операційні витрати, $Y_i (i = \overline{1,10})$ – адміністративні витрати компанії, $X_i = (i = \overline{1,10})$ – витрати на збут	
Трансакційні видатки	$TV_{zar} = \sum_{i=1}^n TV_i, n = 8$	TV_1 – дослідження ринків і споживачів, TV_2 – маркетинг і продажі, TV_3 – обслуговування клієнтів, TV_4 – витрати пошуку інформації, TV_5 – витрати ведення переговорів, TV_6 – витрати вимірювання, TV_7 – витрати специфікації та захисту прав власності, TV_8 – витрати опортуністичного поведіння
Сума інших операційних витрат	$Z_{zar} = \sum_{i=1}^n Z_i, n = 8$	Z_1 – витрати на дослідження, Z_2 – собівартість реалізованої валюти, Z_3 – сума безнадійної дебіторської заборгованості, Z_4 – витрати від операційної курсової різниці, Z_5 – витрати від знецінення запасів, Z_6 – нестача та втрати від псування цінностей, Z_7 – витрати на сплату матеріальної допомоги, Z_8 – інші витрати операційної діяльності

Продовж. табл. 1

Показник	Модель показника	Складові моделі
Адміністративні витрати	$Y_{\text{заг}} = \sum_{i=1}^n Y_i, n=10$	Y_1 – загальні корпоративні витрати, Y_2 – витрати на службові відрядження, Y_3 – винагорода за професійні послуги, Y_4 – витрати на утримання ОЗ, Y_5 – витрати на зв'язок, Y_6 – амортизація нематеріальних активів, Y_7 – витрати на урегулювання судових спорів, Y_8 – податки та збори крім обов'язкових, Y_9 – плата за РКО, Y_{10} – інші витрати загальногосподарського призначення
Витрати на збут	$X_{\text{заг}} = \sum_{i=1}^n X_i, n=10$	X_1 – витрати на пакування, X_2 – витрати на ремонт тари, X_3 – оплата праці торговим агентам, X_4 – витрати на рекламу та маркетинг, X_5 – витрати на передпродажну підготовку, X_6 – витрати на відрядження, X_7 – витрати на утримання ОЗ, X_8 – витрати на транспортування, X_9 – витрати на гарантійний ремонт, X_{10} – інші витрати

З метою управління витратами підприємства необхідно врахувати вектор забезпечення прибутку підприємства, тобто його взаємозв'язок із товарооборотом, загальною сумою трансакційних витрат, валовим доходом і вартістю закупки товарів. Причому завдання максимізації функції прибутку буде супроводжуватися і максимізацією функції трансакційних витрат, що є логічним із огляду теоретичних засад, що пояснюють функціону-

вання сучасних підприємств із погляду інституціональної теорії. Однак, слід зазначити, що збільшення трансакційних витрат не повинно призводити до падіння валового доходу, на наш погляд, є основною умовою оптимальності витрат на трансакційні потреби.

На основі вищевикладеного сформуємо загальний механізм моделювання управління витратами торговельного підприємства (рис. 1).

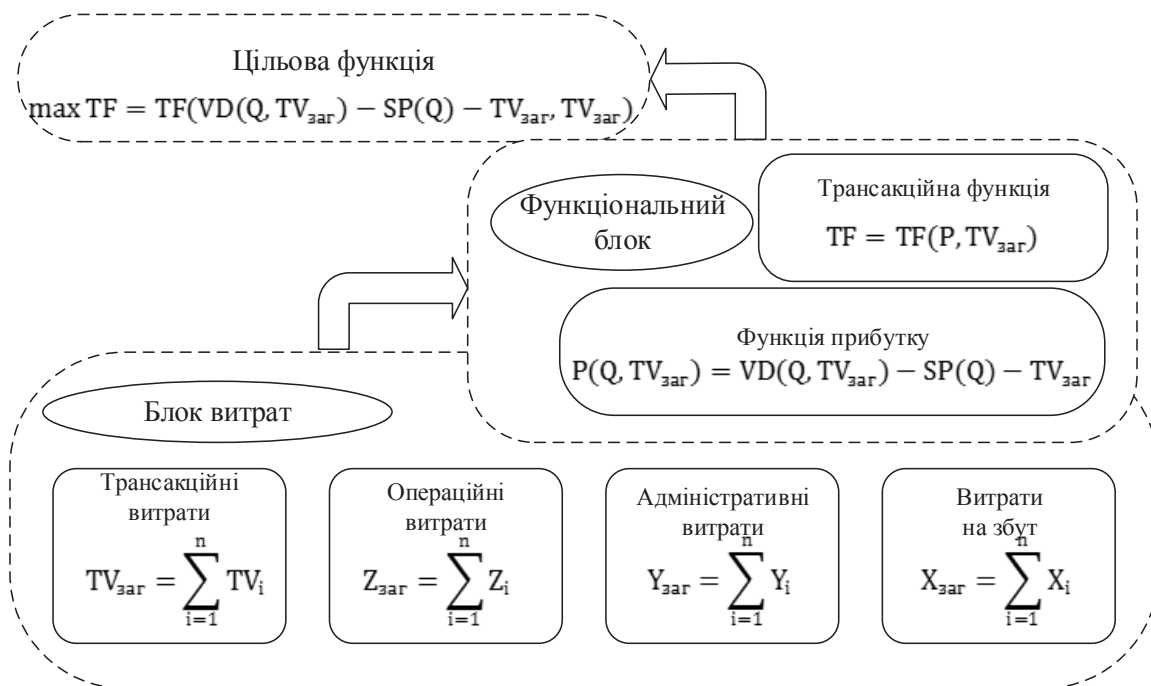

Рис. 1. Загальний механізм моделювання управління витратами торговельного підприємства

Розробленому і запропонованому нами загальному механізму моделювання управління витратами торговельного підприємства можна надати графічну інтерпретацію математичної

моделі, яка буде показувати знаходження точки рівноваги між прибутком і трансакційними витратами підприємства (рис. 2).

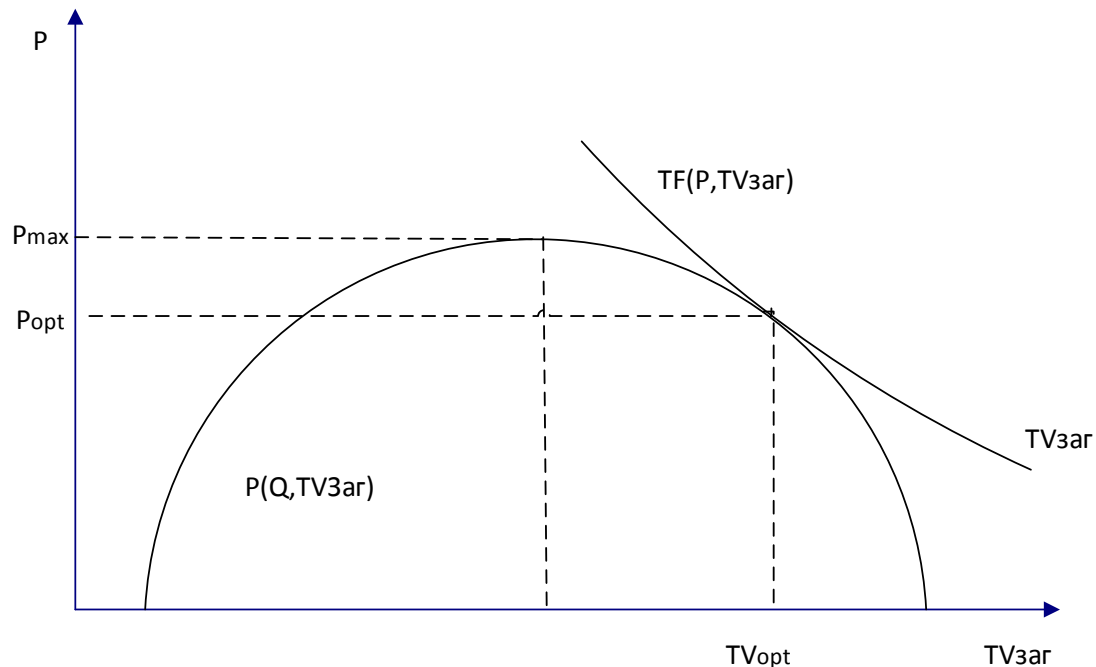

Рис. 2. Точка оптимальності трансакційних витрат і прибутку торговельного підприємства

На рис. 2 показані функції прибутку підприємства $P(Q, TV_{3ar})$ і трансакційних витрат $TF(P, TV_{3ar})$. Проаналізуємо одержані нами результати. Із рис. 2 видно, що точка дотику TV_{opt} ; P_{opt} є точкою оптимальності між цими функціями. Отже, зміна рівня P_{max} призведе до потреби зміни значення TV_{3ar} і навпаки.

Проведені дослідження дозволили визначити параметри моделювання, сформувати загальний механізм моделювання управління витратами та математичного визначення точки оптимальності трансакційних витрат і прибутку торговельної торговельних підприємств. Запропоновану модель можливо реалізувати, використовуючи імітаційне моделювання, що дозволить відповідно до ринкової ситуації змінювати параметри розробленої моделі та визначати точку оптимальності між рівнем трансакційних витрат і прибутком підприємства. Цьому і необхідно приділити увагу у майбутніх дослідженнях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Williamson O. E. Transaction-Cost Economics: The Governance of Contractual Relations / O. E. Williamson // *Journal of Law and Economics*. – 1979. – № 2. – P. 23–61.
2. Азарян О. М. Организационно-экономический механизм функционирования и регулирования потребительского рынка : дис. ... д-ра экон. наук : 08.02.03 / Е. М. Азарян ; Донец. гос. ун-т экономики и торговли им. М. Туган-Барановского. – Донецк, 2003. – 462 с.
3. Апопій В. В. Структурные трансформации в системе торговли / В. В. Апопій // *Экономические системы : монография* / под ред. Г. И. Башнянина. – Львов : ЛКА, 2006. – 484 с.
4. Возіянова Н. Ю. Концепція монетизації в розвитку торговельних трансакцій з покупцями товарів і послуг / Н. Ю. Возіянова // *Актуальні проблеми економіки*. – 2013. – № 5 (143). – С. 25–31.
5. Шепеленко О. В. Трансакционные издержки в переходной экономике: проблемы теории и практики : монография / МОН Украины. Донец. нац. ун-т экономики и торговли им. Ми-

- хаила Туган-Барановского. – Донецк, 2007. – 360 с.
6. Юрченко Ю. Ю. Трансформація інституту оптової торгівлі України : автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.03 / Юрченко Ю. Ю. ; Донец. нац. ун-т економіки и торгівлі ім. М. Туган-Барановського. – Донецьк, 2013. – 37 с.
  7. Черняк Ю. И. Системный анализ в управлении экономикой : монография / Ю. И. Черняк. – М. : Экономика, 1975. – 190 с.
  8. Системный анализ и структуры управления : монография / под общ. ред. В. Г. Шорина. – М. : Знание, 1975. – 304 с.
  9. Маркс К. Сочинения / К. Маркс, Ф. Энгельс. – Изд. 2-е. – М. : [б. и.].

Э. А. Кудинов (Донецкий национальный университет экономики и торговли имени Михаила Туган-Барановского). **Механизм моделирования управления издержками торгового предприятия.**

Аннотация. Определены составные элементы механизма и параметры, которые позволяют осуществлять моделирование управления издержками торгового предприятия. Обоснован общий механизм управления затратами, который позволяет найти точку равновесия между прибылью и транзакционными затратами предприятия сферы торговли.

Ключевые слова: механизм, элементы, управление, затраты, транзакционный учет, контроль, анализ, транзакционные издержки.

E. A. Kudinov (Donetsk National University of Economics and Trade Named After Mykhailo Tugan-Baranovsky). **Mechanism of modeling of management of expenses of trade enterprise.**

Summary. In article components of the mechanism and parameters which allow to carry out modeling of management by expenses of trade enterprise are defined. The general mechanism of management is reasonable by expenses which allows to find a balance point between profit and transactional expenses of the enterprise of the sphere of trade.

Keywords: mechanism, elements, management, expenses, transactional account, control, analysis, transactional expenses.